

3. Колодій А.М. Принципи права України : монографія / А.М. Колодій. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
4. Бринчук М.М. Принципы экологического права : [монографія] / М.М. Бринчук. – М. : Юрлитинформ, 2013. – 208 с.
5. Наукові праці Пилипенка Пилипа Даниловича. Вибране. – Дрогобич : Коло, 2013. – 408 с.
6. Книш В.В. Принципи земельного права України : автореф. дис. ... к. ю. н. / В.В. Книш. – К., 2006. – 20 с.
7. Кельзен Г. Чисте правознавство. З дод.: Проблеми справедливості / Г. Кельзен ; пер. з нім. О. Мокровольського. – К. : Юніверс, 2004. – 496 с.
8. Максименко М.І. Правове забезпечення оптимізації структури землекористування в Україні : автореф. дис. ... к. ю. н. / М.І. Максименко. – К., 2013. – 18 с.
9. Томахін М., Канцурак В., Іваненко І., Колмаз Ю., Фишко Н., Сторожук А. Формування екологічної мережі та розвиток природно-заповідної справи в Україні / [М. Томахін, В. Канцурак, І. Іваненко, Ю. Колмаз, Н. Фишко, А. Сторожук] // Землевпорядний вісник . – 2012. – № 3. – С. 23–29.
10. Дейнега М.А. Правовий режим земель національної екологічної мережі / М.А. Дейнега // Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних правовідносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти : матеріали «круглого столу» (м. Харків, 5 грудня 2014 р.) ; за заг. ред. А.П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2014. – 320 с.

ВЛАСЕНКО В. О.,
аспірант кафедри міжнародного права
(Український державний університет
фінансів та міжнародної торгівлі)

УДК 504:(341+339.727.22)

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРАВА

У статті здійснено дослідження взаємозв'язку екологічного та економічного компонентів у правовому регулюванні міжнародних інвестицій на міжнародному та національному рівнях. Проаналізовано Кіотський протокол 1977 р., прийнятий до Рамкової Конвенції ООН про зміни клімату, та Договір енергетичної хартії 1994 р. Визначено роль лібералізації міжнародних інвестиційних відносин для впровадження «зелених» інвестицій.

Ключові слова: екологічна економіка, «зелені» інвестиції, міжнародне інвестиційне право.

В статье исследуется взаимосвязь экологического и экономического компонентов в правовом регулировании международных инвестиций на национальном и международном уровне. Проанализирован Киотский протокол 1977 г., принятый к Рамочной Конвенции ООН об изменении климата, и Договор энергетической хартии 1994 г. Определена роль либерализации международных инвестиционных отношений для внедрения «зеленых» инвестиций.

Ключевые слова: экологическая экономика, «зеленые» инвестиции, международное инвестиционное право.

The article researched inter-linkages of ecological and economic components in the legal regulation of international investments at international and national level. The Kyoto Protocol in 1977, admitted to the United Nations Framework Convention on Climate Change and the Energy Charter Treaty 1994 were analyzed. The article also defined the role of liberalization international investments relations for promotion «green» investment.

Key words: *green economy, «green» investment, international investment law.*

Вступ. Інвестиційна діяльність сприяє економічному розвитку держав, із цієї позиції розвиток міжнародних інвестиційних відносин є частиною державної економічної політики. Іноземні інвестиції забезпечують надходження нових технологій, підвищують рівень зайнятості, сприяють розвитку ринків та виробництва. Але окрім очевидних переваг, іноземні інвестиції можуть завдавати шкоди навколишньому природному середовищу. Ця проблема перетворилася на важливу складову міжнародного інвестиційного права.

Проблематику питання захисту навколишнього природного середовища у міжнародному інвестиційному праві розглядали вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема, В.С. Буковинський, Н.А. Гусятинська, Т.М. Чорна, Д.С. Боклан, Л.К. Крупа, І.З. Фархутдінов, М.О. Медведєва, О.В. Києвець, А.І. Дмитрієв та ін.

Постановка завдання. Дослідити вплив екологічної економіки на правове регулювання міжнародних інвестицій в умовах лібералізації зовнішньоекономічної діяльності. Визначити місце екологічної економіки у міжнародній економічній діяльності, а також проаналізувати міжнародні договори у цій сфері.

Результати дослідження. Міжнародне інвестиційне право як галузь міжнародного права регулює складні питання іноземного інвестування між країнами. Міжнародне інвестиційне право у значній мірі характеризується режимом доступу іноземних інвестицій на території приймаючої країни. На цей режим впливають природоохоронні заходи, зокрема, екологічні стандарти та обмеження. Такі заходи встановлюються як на міжнародному, так і на національному рівнях, і одночасно вони виконують функції інструментів реалізації екологічного компоненту екологічної економіки.

Основний принцип міжнародного інвестиційного права сформульований у Хартії економічних прав та обов'язків держав, відповідно до якої: «кожна держава має право регулювати і контролювати іноземні інвестиції у межах дії своєї національної юрисдикції відповідно до законодавства та відповідати національним цілям і першочерговим задачам. Жодна держава не повинна примушуватись до надання пільгового режиму іноземним інвестиціям» [1].

Даний принцип передбачає право держав – одержувачів іноземних інвестицій встановлювати обмеження економічної діяльності іноземного інвестора в цілях захисту навколишнього середовища. У якості предмету інвестиційних угод дуже часто розглядаються права, пов'язані з розвідкою, розробкою, видобуванням та експлуатацією природних ресурсів. Таким чином, природні ресурси є об'єктом не тільки міжнародного екологічного права, а і міжнародного інвестиційного права. Мова іде про те, що екологічне право та інвестиційне право регулюють одні і ті ж правові відносини, але за різними аспектами.

Фактично будь-яка господарсько-економічна діяльність пов'язана з ризиком заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу та вимагає державного контролю у цій сфері, оскільки викликає суттєві протиріччя, на що вказував російський вчений І.З. Фархутдінов у своїй роботі «Міжнародне інвестиційне право і процес» [2].

В умовах глобалізації міжнародні інвестиційні відносини переживають зміни, а саме відбувається їх лібералізація. Вирішення проблем розбудови ефективної міжнародної економіки неможливо без створення відповідних умов. Економічні словники визначають лібералізацію як форму зовнішньоекономічної політики, що є комплексом заходів, спрямованих на сприяння зовнішньоекономічної діяльності, поступове скасування наявних обмежень у зовнішній торгівлі, зниження ставок ввізного та вивізного мит, надання тарифних пільг під

час здійснення зовнішньоекономічних операцій. Цей процес спирається на розширення економічних дій суб'єктів підприємницької діяльності та зняття обмежень на фінансово-економічну діяльність [3; 4].

Аналітики Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) у Довідковому документі «Зелена економіка» [5] відзначають, що суттєві ринкові, інституційні та політичні проблеми пов'язані із штучними бар'єрами, які перешкоджають надходженню «зелених» інвестицій.

Це пов'язано з тим, що країни, що розвиваються, в умовах глобалізації стикаються з особливими труднощами у вирішенні екологічних проблем. Лібералізація міжнародних інвестиційних відносин тісно пов'язана з проблемами захисту навколишнього середовища. На думку аналітиків ЮНЕП, зелені інвестиції – це інвестиції в економіку, спрямовані на впровадження екологічно чистих та енергозберігаючих технологій в країнах світу [5]. На думку російського вченого Д.С. Боклан, зелені інвестиції – це інвестиції в економіку, направлені на впровадження енергетично чистих та енергозберігаючих технологій у більшості держав світу, особливо у розвинутих країнах [17, с. 63]. На думку автора, зелені інвестиції мають на меті економічне зростання та захист навколишнього середовища, що загалом означає рух у напрямку до екологічної економіки.

При здійсненні «зелених» інвестицій переслідуються дві цілі: зростання економіки та захист навколишнього середовища, що складає два взаємозалежних компоненти екологічної економіки.

Загальнови́знано, що в процесі інвестиційної діяльності іноземні інвестори мають дотримуватися законодавства приймаючої країни з охорони навколишнього середовища, зокрема, екологічних стандартів, оцінки впливу на навколишнє середовище, екологічну середу, екологічну експертизу та норми екологічного законодавства. За допомогою норм екологічного законодавства господарська діяльність здійснюється у певних екологічних рамках. Такі обмеження спрямовані на забезпечення екологічної безпеки людей, раціонального використання природних ресурсів, додержання нормативів шкідливих впливів на навколишнє природне середовище, впровадженні нових технологічних процесів та устаткування. Оцінка впливу на навколишнє середовище має здійснюватись з урахуванням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, екологічної ємкості даної території, стану навколишнього природного середовища в місцях, де планується розміщення об'єктів, екологічних прогнозів, перспектив соціально-економічного розвитку регіону, потужності та видів сукупного впливу шкідливих факторів та об'єктів на навколишнє природне середовище тощо [6, с. 208].

Відповідно до ст. 394 Господарського кодексу України [7], до іноземних інвестицій встановлюється національний режим. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» деталізує це положення Господарського кодексу та визначає: національний режим означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж суб'єкти господарської діяльності України [8]. У державних програмах залучення іноземних інвестицій у пріоритетні галузі економіки та соціальну сферу може бути передбачене встановлення додаткових пільг для суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у цих сферах. Український дослідник Л.К. Крупа зазначає, що законом може бути обмежена або заборонена діяльність іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями в окремих галузях народного господарства або в межах окремих територій України, виходячи з інтересів національної безпеки України [9].

Отже, держави мають вживати заходів для поліпшення інвестиційного клімату. В Україні до іноземних інвестицій застосовується національний режим, хоча доцільніше було б у рамках лібералізації інвестиційної діяльності у сфері екологічної економіки застосувати спеціальний режим для «зелених» інвестицій. Це дозволить зробити «зелені» ринки України більш привабливими для іноземних інвесторів.

Господарська діяльність на території України, до якої залучаються іноземні інвестиції, спирається на національні екологічні стандарти. Закон України «Про стандартизацію»

визначає екологічний стандарт, як документ, розроблений на основі консенсусу та затверджений уповноваженим органом, що встановлює призначені для загального і багаторазового використання правила, інструкції або характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів, включаючи продукцію, процеси або послуги [10].

Екологічні стандарти встановлюються державою з метою захисту навколишнього середовища від негативних впливів господарської діяльності, в тому числі й інвестиційної діяльності. Метою стандартизації в Україні є забезпечення раціонального використання природних ресурсів, відповідності об'єктів стандартизації їх функціональному призначенню, інформування споживачів про якість продукції, процесів та послуг, підтримка розвитку і міжнародної конкурентоспроможності продукції та торгівлі товарами і послугами. Екологічні стандарти відрізняються своїм різноманіттям [11].

Питання правового регулювання містяться у значній кількості міжнародних угод та декларацій, що розглядають співробітництво у сфері захисту навколишнього середовища як пріоритетну задачу сталого розвитку міжнародного співтовариства. Відповідно до принципу 14 Декларації Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища та розвитку, «держави повинні ефективно співпрацювати з метою стримування та запобігання переносу та перевезення в інші держави будь-яких видів діяльності та речовин, якіносять серйозну екологічну шкоду або вважаються шкідливими для здоров'я людини» [12].

Утім на сьогодні у питанні вирішення екологічних проблем в рамках міжнародного інвестиційного права відсутнє всеохоплююче універсальне правове регулювання. Серед діючих міжнародних договорів, що передбачають необхідність здійснення інвестиційної діяльності на основі екологічної економіки, можна назвати Кіотський протокол 1997 р., прийнятий до Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату [13], та Договір до енергетичної хартії та заключний акт до неї 1994 р. Метою цих документів є стабілізація концентрації парникових газів в атмосфері на такому рівні, який максимально знижує антропогенний вплив на кліматичну систему Землі [14].

Кіотський протокол передбачає застосування трьох основних правових механізмів: торгівля невикористаними національними квотами на викиди парникових газів, виконання проектів спільного впровадження (ПСВ) та механізми чистого розвитку (МЧР).

Останні два механізми пов'язані з регулюванням міжнародних інвестиційних відносин. За допомогою цих механізмів учасники Кіотського протоколу мають можливість реалізувати інвестиційні проекти, а приватні інвестори отримують право на додаткові викиди в рамках своєї виробничої діяльності. Кіотський протокол спрямований на реалізацію інвестиційних проектів, що передбачають створення умов для запобігання забрудненню атмосфери парниковими газами та глобального потепління. Одночасно держави – учасники Кіотського протоколу, які продають свої квоти, отримують можливість залучення інвестицій та нових технологій задля досягнення цілей цього документу (Рамкової угоди).

За своїм значенням Кіотський протокол передбачає конкретні механізми інвестицій з врахуванням екологічної складової та стимулює державу застосовувати дії із запобігання нанесення шкоди навколишньому середовищу, базуючись на економічних державних інтересах.

Проекти спільного впровадження визначаються як проекти, спрямовані на скорочення антропогенних викидів або збільшення поглинання парникових газів згідно із ст. 6 Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. ПСВ готуються та реалізуються суб'єктами господарювання та можуть здійснюватися в країнах, що входять до Додатку В¹ Кіотського протоколу та відповідають правилам прийнятності для здійснення цієї діяльності. За даними Державного агентства з екологічних інвестицій, станом на 2012 р. Україна є лідером по здійсненню механізмів спільного впровадження, а саме: займає першу позицію

¹ Країни, що взяли на себе зобов'язання з обмеження або скорочення викидів у відсотках від базового року.

² Додаток I до Кіотського протоколу пропонує механізм кількісного обмеження викидів та торгівлю викидами.

за кількістю ПСВ, затверджених за національною процедурою; займає першу позицію за кількістю ПСВ, затверджених за міжнародною процедурою; займає першу позицію за загальною кількістю затверджених ПСВ [15].

Мета механізму чистого розвитку, відповідно до ст. 12 Кіотського протоколу) «полягає у наданні допомоги Сторонам, не зазначеним у додатку 1, у досягненні ними сталого розвитку і у сприянні досягненню кінцевої мети Конвенції, а також наданні допомоги Сторонам, зазначеним у додатку 1², у забезпеченні дотримання ними визначених зобов'язань щодо кількісного обмеження та скорочення викидів» [13]. Реалізація таких проектів дозволяє розвиненим країнам надавати допомогу країнам, що розвиваються, за рахунок можливості одержання фінансової підтримки шляхом продажу дозволів на викиди та здійснення інвестицій у проекти, спрямовані на забезпечення сталого розвитку в цих країнах. Зазначена схема аналогічна проекту спільного впровадження, відмінність полягає лише в тому, що проект за механізмом чистого розвитку реалізується на території країни, яка не має кількісних зобов'язань у межах Кіотського протоколу, тобто не входить до додатка 1 [17].

Розвиток енергетичного сектору економіки також пов'язаний із питаннями захисту навколишнього природного середовища. Основним документом є Договір до Енергетичної хартії, у якому регулюються відносини захисту та сприяння іноземного інвестування в енергетику на основі принципів національного режиму, режиму найбільшого сприяння та захисту навколишнього середовища від несприятливого впливу. Ст. 19 цього Договору присвячена аспектам захисту навколишнього середовища у енергетичному циклі. «Енергетичний цикл» включає діяльність, пов'язану з пошуковими роботами, розвідуванням, виробництвом, перетворенням, зберіганням, транспортуванням, розподілом і споживанням різних форм енергії і переробкою та видаленням відходів, а також зупиненням, припиненням або закриттям цих видів діяльності з метою зниження до мінімуму шкідливого екологічного впливу. Відповідно до цього Договору, кожна договірна сторона прагне зводити до мінімуму економічно ефективним чином шкідливий екологічний вплив, що має місце або в межах, або поза межами її території від усіх операцій в рамках енергетичного циклу [14]. Тут особливо чітко простежується взаємодія екологічного та економічного компонентів екологічної економіки, адже зводити до мінімуму негативний вплив на навколишнє середовище має здійснюватись економічно ефективним чином.

Висновки. Енергетична хартія та Кіотський протокол регулюють складні міжнародні інвестиційні відносини з урахуванням екологічної складової. Практика показує, що використання Кіотського протоколу проблематична за своїм характером і має бути переглянута в цьому році. Відсутність універсального міжнародного договору, що регулює відносини у сфері міжнародної інвестиційної діяльності та передбачає вирішення екологічних питань, негативно впливає на розвиток міжнародної економіки. В цій сфері переважно застосовується національне законодавство приймаючих країн.

В Україні до іноземних інвестицій застосовується національний режим, хоча доцільніше було б у рамках лібералізації інвестиційної діяльності у сфері екологічної економіки застосувати спеціальний режим для впровадження «зелених» інвестицій. Це дозволить зробити «зелені» ринки України більш привабливішими для іноземних інвесторів.

Урахування екологічної складової у міжнародних угодах дозволяє створити міжнародно-правові механізми, що спонукають інвесторів враховувати екологічні стандарти та екологічні чинники при впровадженні інвестиційних проектів на території приймаючої країни.

Відсутність універсального міжнародного договору негативно впливає на розвиток міжнародної економіки та здійснення міжнародної інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Хартія економічних прав та обов'язків держав від 12.12.1974 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_077.
2. Фархутдинов И.З. Международное инвестиционное право и процесс / И.З. Фархутдинов. – М., 2010 – 250 с.

3. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyclp.com.ua/content/view/1568/1/1/41/>.
4. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrslov.com/Ekonomichna_entsyklopediya/1/.
5. ЮНЕП «Зеленая экономика»: справочный документ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.unep.org/greenecomony/Portals/88/documents/research_products/briefingpapers/Ru_GE_FINANCE.pdf.
6. Костицький В. Екологія перехідного періоду: право, держава, економіка / В. Костицький. – К., 2003. – С. 208.
7. Господарський кодекс України у редакції від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
8. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» у редакції від 16 квітня 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
9. Крупа Л.К. К вопросу о юридическом содержании понятия «специальный правовой режим» / Л.К. Крупа // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 2. – С. 11.
10. Закон України «Про стандартизацію» у редакції від 30 липня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>.
11. Екологічне право : підручник / За ред. А.П. Гетьмана. – Х. : Право, 2013. – 432 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1220041155658/pravo/ekologichne_pravo.
12. Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища та розвитку від 14 липня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_455.
13. Кіотський Протокол до Рамкової конвенції ООН про зміни клімату : Ратифіковано Законом № 1430-IV (1430-15) від 04.02.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_801.
14. Договір до Енергетичної хартії та заключний акт до неї від 24.04.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_056.
15. Звіт про діяльність Державного агентства екологічних інвестицій України у 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.seia.gov.ua/seia/control/main/uk/publish/article/636622>.
16. Буковинський В.С., Гусятинська Н.А., Чорна Т.М. Аналіз інвестиційних механізмів Кіотського протоколу / [В.С. Буковинський, Н.А. Гусятинська, Т.М. Чорна] // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право). – 2013. – Вип. 2.
17. Боклан Д.С. Международное экологическое право и международные экономические отношения / Д.С. Боклан. – М., 2014. – С. 63.

